

Vic postaje predmet etnološkog odnosno folklorističkoga istraživanja zbog ovih razloga: 1. Vicevi se pripovijedaju, oni kruže od usta do usta. 2. Pripovijedanje vica pretpostavlja društvenost, ljudsko međusobno druženje. 3. Kao i sve ostale narodne priče, vic je anonimn. Nitko ne zna kada je neki vic nastao, kako se širi. Vic nema autora. 4. Vic djeluje samo ako ga auditorij još nije čuo. Pa ipak motivi viceva vrlo su stari (vidi uvod ovoga prikaza). 5. Etnologija i folkloristika istražuju ono što se ponavlja i što je tipsko. Tipski likovi i tipične situacije značajka su vica (rastreseni profesor, sudac i tuženi, narednik i vojnik, različiti regionalni tipovi, vicevi u restoranu, u prvoj bračnoj noći, preživjeli na osamljenom otoku, novopridošli kod svetog Petra na nebu i sl.). 6. Kao i svi ostali oblici usmene književnosti, vic podliježe zakonima oblikovanja varijanata. Vicevi se ponavljaju u varijantama svakoga novog pripovijedanja u svakoj novoj sredini. A to, po autorovu mišljenju, dokazuje da se radi o tradicijskim narodnim pričama. Sa stajališta etnologije odnosno folkloristike, smatra autor, potrebno je istražiti s jedne strane vic kao oblik pripovijedanja, a s druge strane potrebno je ispitati njegovu ulogu u komunikacijskom procesu.

Ova knjiga Lutza Röhricha vrlo je iscrpna i vrlo dobro sistematizirana. Nakon poglavlja koje sam ovdje pokušala rezimirati, i u kojima se utvrđuju pretpostavke istraživanja, dolazi analiza viceva: tehnika vica i jezika vica, komični konflikti s logikom, sa stvarnošću, s moralom i društvenim redom, tjelesni i psihički defekti, socijalni, religijski i politički konflikti, etnički vic, vic u slikama. Posebno ističem iscrpnu bibliografiju uz svako poglavlje, koja može dobro doći svakom budućem istraživaču viceva.

Ova je knjiga ujedno i zabavno štivo jer za svaku temu kojom se bavi daje odmah konkretne primjere, a to su dobri i dobro ispričani, odnosno napisani vicevi: Lutz Röhrich

— stručnjak izmjenjuje se s Lutzom Röhrichom dobrim pripovjedačem viceva. Ipak knjiga ostaje upravo ono što je autor i želio: ona nije antologija viceva ni kompendij različitih teorija o vicu. Knjiga je uvod u kompletnu problematiku vica koja zadire u područja nekoliko znanosti: filozofske estetike, psihologije, znanosti o književnosti i folkloristike.

Čitajući ovu knjigu sa stajališta naše folklorne građe i aktualne situacije u našoj folkloristici, postavljam pitanje: a što je s našim istraživanjem vica? Zaokupljeni folklornom tradicijskom građom, koje još uvijek ima u izobilju i koja još nije istražena na odgovarajući način, vic smatramo manje značajnim i vrijednim. A ipak on živi u nas, mogli bismo reći, u velikim količinama. Vic reagira promptno na svakidašnje događaje u ljudskim grupama i na opća društvena zbivanja u nas. Služi se motivima tradicijskoga folkloru i svjetskim repertoarom viceva. Iz usmenoga pripovijedanja prelazi u medije, iz medija se vraća natrag u usmeno pripovijedanje. Koliko li tema za folklorističko i etnološko istraživanje!

Dunja Rihtman-Auguštin

Olinko Delorko, Zanemareno blago, O hrvatskoj narodnoj poeziji, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1979, 396 str.

Pred nama je knjiga koja sadrži trideset i šest Delorkovih radova s područja usmenog pjesništva. Radove je autor objavljivao u raznim našim periodičkim publikacijama u razdoblju od godine 1954. do godine 1971. Radovi su u knjizi poredani kronološki, prema godini objavljivanja.

Knjiga započinje tekstom o kazivačici Matiji Šešelji, a Delorko na taj način, pomalo simbolički, već na samom početku ukazuje na značenje kazivača koji nose u sebi blago naše narodne poezije, koji kazuju tu poeziju na svoj, osobit način, ne

kao obični automati, nego kao pjesnici stvaraoci. Delorko zanosno i s velikim priznanjem piše o umjetničkoj doživljajnoj snazi našeg puka (**Umjetnička doživljajna snaga našeg puka mjerena poezijom koju je on stvorio, pamtio i prenosio**, str. 275. i d.). Upozorava na izvanredno profinjene metafore, na bitno, precizno izražavanje, i to ne samo u kratkim lirskim pjesmama nego i u baladama i romancama, pa i u epskim pjesmama. Neobični, kondenzirani, atraktivni počeci pojedinih tradicijskih pjesama, čudna zatvorenost nekih radova, punih svakojakih nagađanja — sve to, kako kaže Delorko, pokazuje da naš »priprosti puk« nije, što se tiče kvalitete pjesničke građe, prihvaćao što se tiče kvalitete pjesničke građe, prihvaćao što bilo, već da je bio sposoban, dakako u granicama poetike tekstova koje je njegovao, da doživi i najveća pjesnička ostvarenja.

Povezivanje i preplitanje usmene i pismene književnosti u prošlosti i sadašnjosti veoma je izraženo u cijeloj knjizi. Narodna poezija, kaže Delorko, služi se svojom posebnom poetikom (**Snaga pjesničkog izraza i naša narodna poezija**, str. 79 i d.), koja ne poznaje složenih dubina umjetne, ali koja i pokraj svega toga zna i iznaći valjane riječi, kad je uspjela, i za najzamršenija ljudska stanja. Uz to, ona je i neobično smiona u obradi pojedinih motiva. Ne boji se ni najstrašnijih među njima, tako da je ni u tome umjetna ne natkriljuje. Sve je u toj književnosti jednostavno, ljudsko, ovozemaljsko. U njenim najboljim ostvarenjima ljudska stvarnost, životna praksa i obična ljudska logika bez ikakve su spekulativnosti. Međutim, piše Delorko, još se odabiru i hvale one tvorevine našega folklornog pjesništva koje spadaju u tip pjesama koje su se pisale u umjetničkoj poeziji do Baudelairea, dakle, potpuno jasne i pri prvom čitanju (**Moderna poezija i naš pjesnički folklor** str. 101. i d. U njima vrlo malo ostaje čitaocu za njegovo dopunjavanje, dok naš pjesnički fol-

klor dobro poznaje i onu drugu, moderniju vrstu pjesama.

Delorko posebno skreće pažnju na pjesničke fragmente tako svojstvene modernom umjetničkom pjesništvu, modernom senzibilitetu uopće. U tekstu **Draž pjesničkih fragmenata**, (str. 33. i d.) Delorko — pjesnik govori o senzibilitetu u narednoj poeziji koji je veoma sugestivan čak i onda kada je izražen fragmentu. Neke su pjesme, naizgled samostalne cjeline, zapravo ulomci većih cjelina, ali često su upravo takvi ulomci posebno uspjele pjesničke realizacije. Delorko nije ostao neosjetljiv za sva ona skraćivanja tekstova koja nisu bila samo plod zaboravljanja nego često i kreativnoga zaboravljanja koje je stvorilo nove cjeline, nov smisao. Ponekad se upravo u toj nedovršenosti krije nova draž i čini te fragmente posebno bliskima i privlačnima modernom poimanju poezije i modernom senzibilitetu.

Isticanje estetskih vrijednosti narodne poezije stalno je prisutno u Delorkovoj knjizi. I kada prikazuje druge radove (**O nekim priložima u najnovijoj Toschijevoj knjizi**, str. 67. i d.), estetsko mjerilo je bitno.

Veliku važnost obraća Delorko jeziku narodne poezije (**Autentičnost riječi u narodnoj književnosti**, str. 89. i d.). Kao što je svako umjetničko djelo potpuno autonomno, tako je i uspjela narodna pjesma autonomna, a snaga joj je u jeziku. Nitko nema pravo da taj jezik popravlja i dotjeruje, kaže Delorko. »Tko bi se od nas pomirio na primjer s time da likovne radove primitivaca netko pokuša popravljati i dotjerivati prema pravilima perspektive i anatomije?!« (str. 93). Nazamjenljivost pojedinih riječi najzornije se može doživjeti u neposrednom dodiru s kazivačima narodnih pjesama. Delorkova iskustva u radu s njima govore (dakako, riječ je o izvrsnim kazivačima) kako je neko pjesničko stanje nemoguće oblikovati bolje od njih. Ovdje moramo upozoriti i na varijante koje su, kako kaže Delorko, za proučavača narodne poezije

najveće bogatstvo (**Varijante — najosebujnija strana narodne poezije**, str. 119. i d.). Otkrivanje varijanata prisutno je u gotovo svim primjerima citiranih pjesama u knjizi. Za pojedine pjesme Delorko tvrdi da bi bio nepotpun neki općenitiji sud o njima da se temeljio samo na Matičinoj ili kojoj drugoj varijanti našega reprezentativnog zbornika (**Građa našeg pjesničkog folklor a i njezino poznavanje**, str. 41. i d.).

Valja spomenuti da je Delorko na više mjesta u knjizi, a posebno u tekstu **Nekoliko misli o našoj narodnoj poeziji** (str. 163. i d.) skrenuo pažnju na nedovoljnu obaviještenost i neprimjereno vrednovanje naše usmene poezije. Nije čudno što danas usmena poezija nije ni onako poznata ni onako cijenjena kako zaslužuje da bude, ističe Delorko. Prečesto se u razgovorima o njoj uzima u obzir veoma malen broj njezinih priloga, i to većinom iz jedne zbirke, Vukove, koja i pored svoje velike i umjetničke i kulturnopovijesne vrijednosti ne može nikako biti jedini izvor zanimanja za tako veliku i raznoliku građu kakvu čini naša usmena lirska poezija. U knjizi se nalazi i prilog posvećen Vuku (**Vuk Stefanović Karadžić, Pjesmarica 1814—1815.**) knjiga prva, str. 353. i d.), u kojemu Delorko govori kritički o autentičnosti njegovih zapisa. Dakako da je naša narodna poezija, piše Delorko, obrađivala i herojske momente, i to vrlo uspješno, ali nije samo njih, niti su oni jedino njezino umjetničko ostvarenje.

Delorko svojim radovima i svojom istraživačkom djelatnošću nastoji predočiti usmene pjesme proteklih stoljeća kao pojavu životne svakidašnjice, bez idealizacije. Pjesnička građa o kojoj govori i koju citira u svim radovima uglavnom je građa koju je autor sam prikupljao na terenu i pri tom se uvijek držao načela da objavljuje pjesme točno onako kako ih je čuo, bez ispravaka i uljepšavanja. Njegove usporedbe sa slikarstvom, glazbom i pisanom poezijom posebno su uspjele, tako da je šteta što su ostale samo na razini konstatacije, skrivene u po-

jedinim radovima, a nisu se uspjele vinuti i do samostalnih eseja koji bi još više obogatili knjigu.

Posljednji tekst u knjizi **Doživljaj smrti u jednoj pjesmi pisane i u jednoj pjesmi usmene hrvatske poezije**, (str. 371. i d.) pokušaj je uspjele interpretacije Šimićeve pjesme **Ukop druga** i usmene pjesme iz Hrvatskog zagorja **Oj ti tožni človek**.

Osim izrazito umjetničke, pjesničke intuicije, Delorko posjeduje i drugi, posve artistski smisao za stil. Nije slučajno što se u knjizi na više mjesta spominju Luka Perko-
vić i A. B. Simić, izraziti stilisti u hrvatskoj književnosti, koje Delorko osobito cijeni.

Dodajmo na kraju, umjesto zaključka, da smo tamo gdje su naši istraživači predočili vrijednosti naše usmene književnosti suvremenim pristupom, neopterećenim u velikoj mjeri tradicionalizmom proteklog stoljeća, dobili vrijedne studije, zbirke, prikaze koji nam omogućuju da shvatimo i zavolimo to »zanemareno blago«.

Delorko jest takav istraživač.

Tanja Perić-Polonijo

Heroic Epic and Saga. An Introduction to the World's Great Folk Epics, Edited by Felix J. Oinas. Indiana University Press, Bloomington & London 1978, 373 str.

Ova zbirka rasprava o epskom pjesništvu kroz stoljeća sastavljena je trudom Felixa Oinasa. U njoj su sabrana predavanja o epici koja su održana na Sveučilištu »Indiana« od god. 1972. do 1975, dopunjena s još nekoliko tekstova drugih stručnjaka za ta pitanja.

Knjiga obuhvaća uvod R. M. Dorsona i ovih petnaest rasprava: **Homerova epika i usmeno pjesništvo** (Wm. F. Hansen), **Mezopotamijsko epsko pjesništvo** (J. M. Renger), **Sanskritska epika** (B. A. van Nooten), **Iranska epika** (W. L. Hanaway, Jr.), **Beowulf: kontekstualni uvod u njegov sadržaj i postupke**